

VN/23566/2021STM105:00/2021

Avoin lausunto liittyen Mielenterveys- ja päihdepalveluita koskevaan lainsäädäntöön

Lakiluonnos on hengeltään hyvä ja siinä heijastuu tavoitteet kansalaisten osallisuuden, oikeuksien ja yhdenvertaisuuden vahvistamisesta. Tästä huolimatta esityksestä kautta linjain puuttuu yksilön työelämäosallisuuden huomioiminen ja työllistymisen tukeminen.

Työ ja työllistymisen näkökulma yksilön hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä löytyvät lakiluonnoksesta, mutta ohuesti. Erityisesti palveluiden ja yksilön oikeuksien näkökulmasta työtä ja työllistymisen tukea käsitellään ehdotuksessa riittämättömästi varsinkin erityisryhmien kohdalla.

Esimerkiksi mielenterveyspalveluiden ja psykiatrisen hoidon ja kuntoutuksen vastuu työllisyyden tukemisessa jäävät epäselväksi ja mahdollisuudet nykyisellään hyödyntämättä.

Kappale 4.2.3.7. on ainoa osio, jossa tunnistetaan mielenterveyden yhteys työkykyyn ja toisaalta työn yhteys psyykkiseen jaksamiseen ja hyvinvointiin, mutta ehdotuksen keinovalikoima jää riittämättömäksi ja näkökulma on kapea-alainen. Ehdotuksessa todetaan, että ”mielenterveys- ja päihdeongelmien entistä aikaisempi tunnistaminen ja tarvittavien palveluiden sekä hoidon koordinointi voivat mahdollistaa työelämään palaamisen, nopeuttaa työkyvyn palautumista tai työskentelyn osatyökykyisenä.” (s.90) Pelkkä ongelmien tai tarpeen varhainen tunnistaminen ja palveluiden koordinointi eivät ole riittäviä toimia. Kappaleesta puuttuu työelämään kuntouttavien palveluiden näkökulma ja ymmärrys, että työ voi olla keskeinen osa toipumista.

Palveluvalikoimaan tulisi lisätä työelämään kuntouttavia palveluita kuten esimerkiksi tutkimusnäyttöön perustuva IPS-palvelu, joka on useissa eurooppalaisissa maissa jo käytössä. IPS-palveluun osallistuneista, vakaviin mielenterveyden häiriöihin sairastuneista on eurooppalaisten tutkimusten mukaan työllistynyt keskimäärin 37% (vrt. 10% skitsofreniaan sairastuneista ilman tukea). Nyt käynnissä olevassa, Marinin hallitusohjelmaan pohjautuvassa ja Kansallista Mielenterveysstrategiaa toteuttavassa IPS-kehittämishankkeessa tulokset ovat saman suuntaiset. Toiminnan oltua käynnissä vasta reilun vuoden, on palveluun osallistuneista on työllistynyt jo 36%. IPS-työhönvalmennus on mainittu myös Skitsofrenian Käypähoitosuosituksessa, jossa sen todetaan olevan tuloksekas ja kustannustehokas tapa tukea erityisesti vaikeisiin mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden työllistymistä. Skitsofrenian Käypähoitosuosituksessa mainitaan myös, että sekä inhimillistä kärsimystä että yhteiskunnallisia kustannuksia voi hallita tukemalla työllistymistä.

Ehdotamme, että mielenterveystyön määrittämiseen sisällytettäisiin myös työ ja työllistymisen tuki. Mielenterveystyön käsite kattaisi siten näkökulman työn vaikutuksesta hyvinvointiin, terveyteen ja osallisuuteen. Ehdotamme lisäksi, että työllistymisen tuki määritetään selkeästi säädöksissä.

Lopuksi toteamme, että mielenterveystyön vastuu tulisi määritellä siten, että se käsittää myös haavoittuvimmassa asemassa olevat ryhmät. Työllistymistä ja työssä pysymistä tukevia palveluita tulisi olla saatavilla palvelujärjestelmän kaikilla osa-alueilla ja tasoilla. Ne tulisi myös huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä ja rinnakkaisissa palveluissa.

Kunnioitavasti,

Helka Raivio, projektipäällikkö THL 029 5247183

Tove Lassenius, projektipäällikkö HUS Psykiatria 040 5947252